

анафемі. З огляду на таке зневажливе ставлення зі сторони православного духовенства повертається до Дерманського монастиря і готує до друку новий твір "Протестація", в якому описує події Київського собору. У грудні 1628 виходить нова книга С.М. "Paranesis" (з лат. "Порада"), яка співпала з офіційною заявою її автора про перехід на сторону уніатів. У творі наполягає "прислухатись до поради, або свою краще придумати, тільки щось робити для церковного спасіння". С.М. вбачав вихід у створенні русинського патріархату під зверхністю папи римського, який виступав би не як глава католиків, а як архієрей Вселенської Апостольської церкви. В Україні наполягав на реорганізації шкільництва за західноєвропейським зразком, вивченні латинської мови і "поганських філософів" Арістотеля і Платона. Це вкотре викликало обурення і осуд серед ортодоксальних ієрархів та братств. На Львівський собор (1629), на якому відбулася остання і невдала спроба примирити православних з уніатами, С.М. підготував нову працю "Екзетезіс". Однак православні С. засудили як еретика і відступника, а собор був зірваний. Згодом римський папа Урбан III (1631) титулював С.М. ієрополітанським архієпископом.

Собор Богоявленський

був збудований при кн. Василю Федоровичу Острозькому в перш. пол. XV ст. На це вказують у своїх творах історики і краєзнавці XIX ст.: П.Н.Батюшков, В.Домбровський, О.Левицький, Н.І.Теодорович, С.Кардашевич. Це підтверджують також натурні дослідження церкви, проведені в 1966-1969 канд. архітектури О.М.Годованюк. На архітектуру собору великий вплив мали традиції давньоруського будівництва. План собору близький до планів давньоруських чотирьохстовпних трьохапсидних хрестовокупольних храмів. Чотири опорних його стовпи, розміщені по діагоналях центрального квадрата, розділяють центральний об'єм храму на три нефи і надають йому вигляд рівноконечного хреста. Третя алтарна пара опорних стовпів була складовою частиною стіни, яка відокремлювала центральний об'єм від апсид. У нижній частині стіни

Останні роки життя провів у повній аскезі і відчуженості в Дерманському монастирі. Похований на території монастиря. Надмогильна плита з віршованою епітафією настоятеля Дерманського монастиря василіанського архімандрита Олександра Іодка не збереглася.

Твори: Давня укр. література. Хрестоматія / Упоряд., передмова та коментарі М.М.Сулими.- К., 1991.- С. 256-263; Смотрицький Мелетій. Граматика.- К., 1979; Українська література XVII ст. / Вступ. стаття, упоряд. і прим. В.І.Крекотня.- К., 1987.- С. 67-92; Укр. поезія XVII ст.- С. 120-140; Українські гуманісти епохи відродження. Антологія.- Кн. 2.- К., 1995.- С. 284-332; Хрестоматія давньої укр. літератури / до кінця XVII ст. / Упоряд. акад. О.І.Білецький.- К., 1967.- С. 162-168.

Лит.: Возняк Іст. укр. літ.- Кн. 1.- С. 485-495, 510-512, 520-530; Грушевський. Культ.-нац. рух.- С. 182; Грушевський М. Смотрицький в огні. План релігійного компромісу. Писання Саковича і Смотрицького. Бій з новою унією. "Апологія" Смотрицького та її засудження. "Паранезіс" Смотрицького. Проект укр. патріархату тощо // Історія укр. літератури.- К.- 1995.- Т. VI.- С. 239-514; Німчук В. К. Граматика М. Смотрицького - перша перлина давнього мовознавства // М.Смотрицький. Граматика.- К., 1972; Полек.- С. 84-88; Прокошина Е.С. Мелетій Смотрицький.- Минск, 1966; Шульжук К.Ф. "Граматика" Мелетія Смотрицького // Матеріали IV наук.-краєз. конф. "Остріг на порозі 900-річчя" (Острог, друк. Сокаль), 1993.- С. 195-197; Яременко П.К. Мелетій Смотрицький: Життя і творчість.- К., 1986.

розміщувались три проходи в апсиди. Від давньоруських церков план СБ відрізнявся тим, що центральна його частина вписувалась у квадрат, у той час як більшість давньоруських храмів були витягнуті по осі захід-схід. Продовження давньоруських традицій виявилось не тільки в плановому вирішенні собору, а й у системі його завершень. Центральна баня розміщувалась на перехрещенні центрального нефа і трансепта, а бокові - над камерами, створеними в міжрукав'ях просторового хреста. Як і в давньоруських храмах, центральний неф і трансепт були перекриті циліндричними склепіннями, відображеними на всіх чотирьох фасадах закомарами. Поряд із давньоруськими традиціями в архітектурі собору прослідковується вплив західноєвропейської готики. Вплив готики виявився в поставленні контрфорсів на південному і західному фасадах храму, в застосуванні стрільчастої арки в інтер'єрі храму і особливо в декоративному вбранні, в кам'яному перспективному порталі

